

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Станислава Йорданова Стоянова, ЮЗУ „Неофит Рилски”, доцент по Обща психология

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление

3.2. Психология; научна специалност Обща психология от кандидат Евгения Димитрова Христова, редовен докторант към департамент „Когнитивна наука”, НБУ, с тема на дисертационния труд „Prisoner’s Dilemma Game: Cognitive Aspects of Judgment and Decision Making” („Играта „Дилема на затворника”: Когнитивни аспекти при преценка и взимане на решение”)

Дисертационният труд е написан на английски език, а авторефератът – на български език, което позволява да достигне до широк кръг читатели. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертационния труд и добре го представя.

Дисертацията е с обем 135 страници, като основният текст е поместен на 109 страници, а останалите включват списък с литература (ползваните източници са само на латиница) и приложения с таблици и фигури/снимки, както и са приложени списъци, в които таблиците и фигурите са изброени.

Целта на изследването е представена още във въведението, което позволява да се изгради ясна представа за съдържанието на дисертационния труд. На нея съответстват избраните методи на изследване.

Използвани са методите на експеримента (проведени са три експеримента с компютризирани методики) и моделирането (особено при проверка на ефекта на някои фактори на контекста), които взаимно се допълват за целите на дисертационния труд.

Хипотезите на изследването не са обособени в отделен раздел, а се споменават при описанието на експериментите и изложението на резултатите от всеки експеримент, което води до избягване на повторения, но традиционният начин на представянето им би създал по-добра структурираност и яснота на изложението.

Проведените експерименти са подробно описани и илюстрирани с фигури, изобразяващи стимули, предоставени на изследваните лица. Вместо посочване на задачи на дисертационния труд са представени детайли от процедурата по провеждане на експериментите, които заедно с описанието на целта, формират ясна представа за проведените изследвания. Всеки следващ експеримент в някаква степен модифицира и

допълва процедурата на предишния, така че позволява да се разкрият повече когнитивни фактори, свързани с преценката при вземане на решение в игровите ситуации на „Дилемата на затворника“.

Докторантката познава отлично статистическите методи за обработка на данни от изследвания (например еднофакторен и многофакторен дисперсионен анализ, хи-квадрат, t-критерий и др.) и ги прилага коректно. Поради многото данни, най-важните са представени в текста, а за други само се съобщава коефициентът на статистическата им значимост.

Значимостта на проведените изследвания, представени в дисертационния труд, може да се търси не само по посока на приносите, които докторантката коректно е формулирала. Всяко изследване на факторите, които повлияват вземането на решение и поведението на човека, може да намери практическо приложение, особено що се касае до фокуса на дисертацията върху сътрудническото поведение, което обществото се стреми да насърчи сред хората, за да живеем всички по-комфортно. Настоящата дисертация свързва сътрудническото поведение с когнитивни процеси като насочване на вниманието към повече фактори в заобикалящата среда преди вземане на решение за действие при сътрудническите хора в сравнение с несътрудническите (и двата вида поведенчески стратегии са фокусирани повече върху своето решение и поведение, отколкото върху чуждото), като несътрудническите малко повече наблягат на това какво се случва след направения избор, взетото решение и реализираното поведение, в сравнение със сътрудническите.

Важен извод по отношение на механизмите, които ръководят човешкото поведение, когато сме въввлечени в една ситуация или когато само я наблюдаваме (подкрепен и от житейската практика и същността на подпомагащите професии), е, както подсказват резултатите от изследванията, че участващите в една игра и наблюдаващите играта използват различни когнитивни преценки, като вероятно наблюдателите отчитат повече фактори от участващите, върху чието решение за следващ ход влияят по-малко на брой фактори.

Малко изследвания в световен мащаб се правят върху ситуационно зависимото поведение. Повечето са фокусирани върху стабилни черти на личността. Настоящият дисертационен труд изучава влиянието на фактори на контекста в конкретни ситуации и налагащ се извод е, че теорията за субективно очакваната полза се оказва много ефективна за обяснение на ефекта на контекста на ситуации, като въпреки индивидуалните различия, хората са фокусирани повече върху себе си (и своите ползи – възможни и вече придобити), отколкото върху другите.

Интересът към и ангажираността на докторантката с избраната тема проличава и от намерението ѝ да продължи в бъдеще работата по нея, като тя самата заявява, че възнамерява да провери влиянието на повече фактори на контекста (не само процента или индекса на

кооперативност и поредността на игрите „Затворническа дилема” с различен или еднакъв такъв индекс, както и подаваната информация за печалби в точки и пари) върху направените когнитивни преценки и взетите решения. Тя правилно преценява, че трябва да се фокусира върху още по-голям брой участници, които ще позволи те да бъдат групирани по някои сходни индивидуални характеристики, като например по предпочитани стратегии на поведение, основани или не на индекса на кооперативност, както и по степента на съобразяване на участниците с предишните поведения на противника/партньора в играта, свързана може би с техния конформизъм.

Изследваните за целите на дисертационния труд лица не са малко на брой общо за всички експерименти. Продължителността на участие в изследването на изследваните лица (всяко участва в множество игри „Дилема на затворника”) се компенсират с възнаграждения, които те получават, не само под формата на точки, но и техен еквивалент в малка сума като възнаграждение, а и допълнителни кредити в учебния процес на изследваните студенти, което ги мотивира допълнително за добросъвестно и доброволно участие, като позволява да се изследва и влиянието на възприеманата ценност на възнаграждението върху поведението като допълнителен фактор, който повлиява вземането на решение в игрова ситуация в сравнение със случаи, когато получаваното възнаграждение в игровата ситуация няма реално житейско значение.

Добре би било да бъде уточнено от кого е разработена компютризираната версия на играта „Затворническа дилема” – програмата на Matlab, за която се споменава на стр. 46 и 65, за да му се отдаде заслужено признание, тъй като дисертацията нямаше да съществува в този си вид без компютризираната методика. Вероятно не е от докторантката, защото щеше да го посочи като свой принос.

В заключение заявявам, че оценката ми за качествата на дисертационния труд е положителна и предлагам на уважаемото жури да гласува „за” присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Психология на Евгения Димитрова Христова.

27.01.2014

Изготвил становището:

доц. д-р Станислава Стоянова